

oboru učitelství 1. stupně však ani k tomuto posunu ve strategii přípravy budoucích učitelů nestačí.

Profesionální praktikum jako pokus o syntézu přípravy učitelů 1. stupně ZŠ

Marie Dobrovolská

Propojení teorie s praxí v přípravě studentů učitelství je jedním z dominantních požadavků na cestě k cíli, jímž má být dosažení žádoucí profesionální úrovně každého absolventa.

Základní profesionální dovednosti, kterými má učitel disponovat, lze strukturovat z různých hledisek. Tento příspěvek, ve snaze obecněji pohlížet na daný problém, rozlišuje tři základní oblasti, v nichž by měl pedagog svoji profesionalitu prokázat. Jedná se o dovednosti promítající se

- v práci se žáky (ve vyučování, ale i mimo vyučování),
- ve vztahu k rodičům (všech dětí, ale i těch, které vyžadují v určitém období nebo v momentální situaci specifickou péči nebo jen více pozornosti),
- v usměrňování chování žáků k sobě navzájem (sledováním a korekcí jejich nevhodných až negativních projevů ve vzájemných kontaktech apod.).

Všechny tři oblasti mají jedno společné, a to je komunikace. Na její kvalitě, tedy na úrovni schopnosti a dovednosti komunikovat, závisí v nemalé míře úspěšnost pedagogické práce. Komunikace tvoří syntézu, v níž se promítá úroveň odborných znalostí (zvládnutí oboru) a současně znalost pedagogiky za předpokladu pochopení a respektování psychologických zákonitostí.

V pedagogickém praktiku se proto snažíme v návaznosti na pedagogickou teorii utvářet a rozvíjet tyto profesionální dovednosti studentů — budoucích učitelů. Aby nezůstal požadavek spojení teorie s praxí v rovině fráze, musíme v práci se studenty sledovat nejen informativní, ale především formativní cíle, tedy přivést je k tomu, aby získané informace dovedli promýšlet a správně využít v dané situaci. Jedině tak mohou potom sami ve své praxi učit žáky pracovat efektivně s novými poznatky.

Pomocí vybraných okruhů (témat) se pokoušíme cvičit určité dovednosti studentů. Vzhledem k hodinové dotaci předmětu profesionální pedagogické praktikum (0/2 ve 4. semestru) jde pouze o základní.

Jako příklad můžeme uvést zdánlivě velmi jednoduchý problém, jakým je přečtení pohádky, což mnohdy bývá ve škole používáno pouze jako prostředek ke zpestření programu, či v lepším případě jako motivační prvek následné didaktické práce. V semináři však pohádka (jako model) poslouží k tomu, že si studenti uvědomí z hlediska pedagogické práce řadu důležitých prvků, které lze i zobecnit. Určitá stejná pravidla je totiž možno uplatnit také při vyprávění nebo popisu či výkladu (práce s hlasem, správná výslovnost, tempo řeči), i když u nich stojí více v popředí pravidla jiná (promyšlenost, věcnost a logika projevu, přesnost ve vyjadřování, v užívání a vysvětlování pojmů atd.). Ještě jedno však mají společné, a tím je respektování a využívání intrakomunikace. Je nutné uvědomit si, že dítě (příjemce sdělení, posluchač) potřebuje určitý čas a prostor ke zpracování informace. Je to důležité jednak k jejímu pochopení, ale také (při některých činnostech) k rozvoji dětské představivosti a fantazie.

Jiný příklad bychom mohli uvést, zamyslíme-li se nad dialogem jako verbálním prostředkem procesuální roviny pedagogické komunikace. Chceme ukázat, že může posloužit nejen ke zjišťování stavu vědomostí žáků, ale lze jej využívat také k lepšímu poznávání dětí a k rozvoji jejich myšlení, a to především pomocí otevřených otázek. To ovšem vyžaduje ze strany učitele jejich cílenost, promyšlenost a přesnou formulaci. Může se totiž stát (a tím se dostáváme k dalším souvislostem), že na nesprávně položenou otázku žák odpoví špatně nebo vůbec, protože ji přesně nepochopil (jeho myšlení šlo jiným směrem než myšlení učitele). Pokračováním v tomto tématu bychom ale rozvinuli řetěz dalších problémů, což nebylo záměrem tohoto příspěvku.

Výuka v praktiku se realizuje s menšími skupinami studentů (max. 12), aby bylo možné o problémech jednak dostatečně diskutovat, a také realizovat některé modelové situace v seminářích s následným využitím (ověřením) těchto zkušeností v mikrovýstupech, které jsou součástí praktika.

Následnou analýzou vlastní činnosti a přemýšlením o všech těchto problémech (že vůbec existují) si studenti uvědomují složitost a komplexnost pedagogické práce a vytvářejí si (doufejme) kvalitativně nový pohled na učitelské povolání jako svou náročnou budoucí profesi.